

TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRE/A D'EDUCACIÓ INFANTIL/PRIMÀRIA

ELS LLIBRES D'IL·LUSTRACIÓ INFANTIL I JUVENIL EN L'EDUCACIÓ ARTÍSTICA.

Un cas concret a partir de l'autora Olga de Dios.

Nom de l'alumne/a: Pascual Tormo Sanchis

Nom del tutor/a: Marc Ribera Giner

Àrea de Coneixement: Didàctica de l'Expressió Plàstica

Curs acadèmic: 2021/2022

Índex de contingut

Agraïments:	2
Resum:	3
1.- Introducció	4
1.1 Justificació de la temàtica triada:	4
2. Objectius i Hipòtesis.	6
2.1 Objectius específics:	6
2.2 Continguts del Bloc 2 del Currículum d'Educació Primària	7
3.- Introducció teòrica: estat de la qüestió	8
3.1 Context	9
4.- Metodologia	10
4.1 Temporalització del projecte	10
4.2 Mostra.....	11
4.3 Instruments d'avaluació	11
4.4 Procediment.....	13
4.5 Materials	14
5.- Resultats	14
5.1 Desenvolupament de les sessions	14
5.2 Resultat de l'activitat: quadern de classe	16
5.3 Resultat de l'activitat: llibre	17
6.- Discussió i/o Conclusions	18
7.- Referències:	19
7.-1.- Bibliografia	20
7.-2 Webgrafia	20
Annexos	21
Annex I. Olga de Dios.	21
Annex II. Llibres d'Olga de Dios.....	22
Annex III. Quadern de classe.....	24
Annex IV. Llibre col·laboratiu.	33

Agraïments:

Quan anava a escollir un tema per al Treball de Fi de Grau mai hauria pensat que anava a disfrutar realitzant-lo. Tot esto ha sigut possible gràcies al meu tutor Marc, que ha sigut la guia que necessitava per a portar aquest projecte a bon port.

A més vull agrair als meus pares per aportar-me la tranquil·litat i el recolzament necessaris per a afrontar aquest treball. A la meua família que ha estat ahí i en especial a mon tio Natán, que sempre m'ha ajudat quan ho he necessitat.

Al cap i a la fi, aquest treball l'he fet jo, però he tingut el suport dels meus quan ho he necessitat i això sempre et dóna força per continuar.

Resum:

El treball de fi de grau que aneu a veure a continuació, és un projecte que consisteix en com es poden treballar a les aules de primària els llibres de l'autora i il·lustradora Olga de Dios. Tractant de treballar el llibre com a objecte artístic a nivell elemental. A més, de presentar a l'autora i il·lustradora, donar-la a conèixer i veure els valors que transmet, també llegiríem quatre de les seues obres a l'aula com són: "Leotolda", "En familia", "Rana de Tres Ojos", i "Pájaro Amarillo". Tot açò sumat a la realització d'un quadern de classe on es colorejaria alguns dels seus personatges de les obres seguint pautes a nivell curricular. Realitzaríem també una eixida a la biblioteca municipal, on a banda de rebre una educació no formal, ens facilitaria una mica el fet d'endinsar-nos al món de la il·lustració infantil, on allí dins, el professional encarregat ens guiarà pels llibres que hi haurà a la biblioteca. I, per a concloure, elaboraríem un llibre creat per l'alumnat on seguint unes pautes establertes per Olga de Dios al seu llibre "Leotolda" buscaríem fer una retroalimentació intentant contactar amb ella. D'aquesta manera tancaríem el cicle que vam començar donant-la a conèixer com a escriptora i il·lustradora, i explorariem on està el límit de la creativitat del propi alumnat.

Paraules clau: Creativitat, il·lustracions, art en valors, conte il·lustrat, inclusió,

Abstract:

The final degree project you are going to see below is a project that looks at how books by author and illustrator Olga de Dios can be worked on in primary school classrooms. Considering the book as an artistic object at an elementary level. Besides presenting the author and illustrator, introducing her, and seeing the values she transmits, we would also read four of her works in the classroom, such as: "Leotolda", "In the family", "Three-Eyed Frog", and "Yellow Bird.". All this, in addition to the creation of a class notebook in which some of his characters from her work would be colored following guidelines at the curricular level. We would also go out to the local library, where in addition to receiving a non-formal education, it would make it a little easier for us to enter the world of children's illustration, where inside, the professional in charge will guide us through the books which will be in the library. And, to conclude, we would make a book created by the students, where following some guidelines established by Olga de Dios in her book "Leotolda" we would look for feedback by trying to contact her. In this way, we would close the cycle that we started by presenting her as an author and illustrator, and we would explore where the limit of creativity of the students themselves is.

Key-Words: Creativity, illustration, art values, illustrated book, inclusive

1.- Introducció

En aquest treball vaig a introduir les obres de l'autora e il·lustradora Olga de Dios (*Annex 1*) dins d'un aula de Primària, on primer conèixerem a l'autora i diverses de les seues obres: *“Leotolda”*; *“En familia”*; *“Rana de Tres Ojos”*; i *“Pájaro Amarillo”* (*Tots aquests llibres s'hi poden veure les portades a l'Annex 2*). A més d'aprofundir en tots els valors que elles representen, com la inclusió, la diversitat i l'amistat, entre altres.

Una vegada coneguem l'autora realitzarem un quadern l'aula on s'apliquen continguts del currículum que veure'm més avant en aquest document. I per finalitzar, escriure i il·lustrar una obra feta per l'alumnat de l'aula.

En aquest treball es pretén donar importància a la il·lustració infantil a les aules, a més de recalcar una autora que transmet uns valors que s'adapten al necessari per a un bon funcionament de l'aula de cara al present i també al futur.

1.1 Justificació de la temàtica triada:

"Per obrir nous camins, cal inventar, experimentar, créixer, córrer riscos, trencar les regles, equivocar-se... i divertir-se." *Mary Lou Cook (2013)*

Personalment he escollit aquesta temàtica degut a la falta d'informació que hi ha a les aules dels llibres d'il·lustració infantil, basant-me amb les meues experiències tant com a alumne com a docent. El món dels llibres infantils és un entorn agradable on qualsevol menut i gran aprèn i s'enriqueix en molts àmbits, tant a nivell artístic, com a nivell de valors.

Aquest treball serveix un poc de connexió amb el que haurien de treballar a l'etapa d'educació infantil. Ja que a l'actualitat, després de molts anys, la investigació neurocientífica, evolutiva i pedagògica ha destacat que la creativitat i l'educació artística, a través de la música, la pintura, el teatre, etc. ha de formar part dels eixos fonamentals d'un bon projecte educatiu. Doncs nosaltres, ens enfonsarem més amb l'àrea de la pintura.

Com bé diu *Álvaro Marchesi Ullastres*, secretari general de la OEI (Organització d'Estats Iberoamericans per a l'Educació, la Ciència i la Cultura): *“Aquestes activitats no han de considerar-se com elements separats de la resta d'accions que els xiquets i xiquetes viuen en el seu entorn familiar o escolar. Les expressions artístiques estan estretament relacionades amb la vida social i afavoreixen la creació de vincles afectius i de confiança. A més de facilitar la comunicació i*

contribuir de forma poderosa a conèixer el món i reconstruirlo d'acord amb els processos simbòlics i imaginatius que els xiquets i xiquetes desenvolupen a aquestes edats.”

Aquesta temàtica naix de la necessitat de donar a conèixer a autors i autores a les aules per tal de que els més menuts disfruten i aprenguen amb les seues obres artístiques i literàries. En aquest cas ens endinsarem dins del món creatiu i literari de l'autora Olga de Dios, on veurem tot allò que transmeten les seues obres. Treballarem a l'aula amb varies obres, on coneixerem els personatges i l'univers artístic que els rodeja als llibres.

M'he decidit per Olga de Dios, després de veure i conèixer altres artistes importants del panorama il·lustratiu, perquè Olga als seus llibres treballa amb una il·lustració que té la peculiaritat de no fer protagonistes humans per tal cosa és molt inclusiva ja que tu com a persona pots identificar-te amb qualsevol personatge “monstruós” pel seu caràcter, la seua forma de ser o el color del mateix. Pense que el fet de ser així obri les portes a tots els xiquets i xiquetes a identificar-se i a gaudir de tots els llibres.

Per lo tant, aquesta autora va dirigida a tota la població, ja que pense que independentment de l'edat, s'hi poden disfrutar d'aquestes obres. I seguint amb el mateix fil, el meu treball va dirigit a tots els xiquets i xiquetes, i en especial a l'alumnat del primer cicle de primària. Amb el qual treballarem tant a l'autora, com els continguts a nivell curricular.

De viatge en Tyrannosaurus, 50 x 40 cm. Obra gràfica seriada LEOTOLDA. Olga de Dios, 2016

(Fotografia de l'autora Olga de Dios amb una il·lustració seua extreta de la seua pàgina web mencionada en la en el punt 7.2 d'aquest treball.)

2. Objectius i Hipòtesis.

Tot aquest treball i procés dut a l'aula tracta totes les problemàtiques que poden sorgir mitjançant el diàleg i el pacifisme.

El que pretenc amb aquest treball és aconseguir donar el coneixement del que pot aportar la literatura i il·lustració infantil dins de l'aula de primària quan ho tractes de una forma diferent que és vàlida tant a nivell artístic com a nivell literari. Crec que amb el meu projecte hi hauria una gran implicació per part de l'alumnat amb en la creació d'un llibre col·laboratiu en el qual es tracten objectius curriculars de l'educació primària.

L'objectiu principal del treball és: crear un llibre artístic col·laboratiu basant-nos en la il·lustradora Olga de Dios. L'alumnat estaria plenament implicat en la consecució dels propòsits, objectius específics i continguts del currículum que veure'm als subapartats següents.

2.1 Objectius específics:

Els objectius treballats durant la proposta són:

- Conèixer i apreciar els valors i les normes de convivència, aprendre a obrar d'acord amb elles, preparar-se per a l'exercici actiu de la ciutadania i respectar els drets humans, així com el pluralisme propi d'una societat democràtica.
- Desenvolupar hàbits de treball individual i d'equip, d'esforç i de responsabilitat en l'estudi, així com actituds de confiança en si mateix, sentit crític, iniciativa personal, curiositat, interès i creativitat en l'aprenentatge, i esperit emprenedor.
- Adquirir habilitats per a la prevenció i per a la resolució pacífica de conflictes, que els permeten desembolicar-se amb autonomia en l'àmbit familiar i domèstic, així com en els grups socials amb els quals es relacionen.
- Conèixer, comprendre i respectar les diferents cultures i les diferències entre les persones, la igualtat de drets i oportunitats d'homes i dones i la no discriminació de persones amb discapacitat.

Tots els objectius anteriors s'hi poden observar als llibres d'Olga de Dios, on l'autora té molta cura dels valors que transmet als més menuts. Podem trobar exemples d'aquests objectius a totes les obres.

2.2 Continguts del Bloc 2 del Currículum d'Educació Primària

Centrant-nos més al RD (*Reial Decret 126/2014, de 28 de febrer, pel que s'estableix el currículum bàsic de l'Educació Primària.*) Dins del RD, ens fixarem en el *Bloc 2: Expressió artística*, on complirem amb els “Estàndards d'aprenentatge avaluable”.

- Utilitza el punt, la línia i el pla al representar l'entorn pròxim i imaginari.
- Distingeix i aplica les característiques del color, en quant a lluminositat, to i saturació aplicant-les amb un propòsit concret en les seues produccions.
- Classifica i ordena els colors primaris (magenta, cian i groc) i secundaris (verd, violeta i vermell) en el cercle cromàtic i els utilitza amb sentit en les seues obres.
- Coneix la simbologia dels colors freds i càlids i aplica aquests coneixements per a transmetre diferents sensacions en les composicions plàstiques que realitza.
- Utilitza les tècniques dibuixístiques i/o pictòriques més adequades per a les seues creacions manejant els materials i instruments de manera adequada, cuidant el material i l'espai d'ús.
- Du a terme projectes en grup respectant les idees dels altres i col·laborant amb les tasques que li hagen sigut encomanades.
- Organitza i planeja el seu propi procés creatiu partint de la idea, recollint informació bibliogràfica, dels mitjans de comunicació o d'Internet, desenvolupant-la en esbossos i triant els que millor s'adequa als seus propòsits en l'obra final, sense utilitzar elements estereotipats, sent capaç de compartir amb altres alumnes el procés i el producte final obtingut.
- Coneix, respecta i valora les manifestacions artístiques més importants del patrimoni cultural i artístic espanyol, especialment aquelles que han estat declarades patrimoni de la humanitat.
- Aprecia i gaudeix les possibilitats que ofereixen els museus (en aquest cas també biblioteques) de conèixer les obres d'art que en ells s'exposen.
- Coneix alguna de les professions dels àmbits artístics, interessant-se per les característiques del treball dels artistes i artesans i gaudint com a públic en l'observació de les seves produccions

Tots aquests objectius del treball, es consoliden gràcies als valors que en cap moment es deixen de transmetre com són el respecte, la confiança, la responsabilitat, la inclusió, la generositat, el compromís, la tolerància, la humilitat, la gratitud, l'honestedat i les ganes d'aprendre i disfrutar del aprenentatge.

3.- Introducció teòrica: estat de la qüestió

Principalment, el tractar amb llibres d'aquest estil dota de certa màgia el meu treball. La idea principal està en veure com certes "taques" de colors poden donar forma a un sentiment, a una expressió o veure com pots identificar-te amb una figura en aquest cas "monstruosa" on qualsevol es pot veure representat. No cal anar més lluny de les entrevistes que ha realitzat Olga de Dios i endinsar-se en plataformes com YouTube per trobar meravelles d'actuacions com: "*Procesos creativos con Olga de Dios*" Va de Cuentos (2020).

On és la pròpia Olga la que et conta d'una forma especial el significat d'aquestes obres i lo bé que encaixen als menuts perquè en aquestes històries i dibuixos hi ha una pila de valors que són necessaris amb les persones, tant de curta com de llarga edat. Valors com la inclusió. Tot açò, junt amb les seues experiències a diverses escoles Olga avala com arriba a calar de forma interessant amb tot tipus de persones.

El plantejament del meu treball ha sigut provat i comprovat al llarg del temps. La il·lustració té molta història a les aules. I les millors històries sempre estan per contar, o, per a tornar-les a contar.

Tot aquest procediment, serveix per a tractar el llibre com a objecte artístic i al mateix moment obrir la imaginació de l'alumnat per a crear-ne un conforme ells i elles vulguen. Aquest treball ve derivat d'una lectura que vaig realitzar al llibre: "*Arte, educación y primera infancia*" on Elizabeth Ivaldi (2021) ens obri la mirada i ens conta una història amb la que compartisc el pensament. Arno Stern (Kassel, Alemanya, 1924), és un educador artístic alemany format en França, que després de fugir de la guerra i passar dos anys a un camp de refugiats a Suïssa, va arribar cap al país galo a l'edat dels 18 anys. On, al poc temps, li van sol·licitar que es fera càrrec d'un grup de xiquets i xiquetes orfes de guerra en un centre adaptat. Ell sense coneixements previs per a realitzar la tasca, però amb gran empatia i capacitat d'escoltar als més menuts, va descobrir l'atracció que els provoca als xiquets i xiquetes una simple caixa de pintura. Sorgint d'aquesta observació un dels seus primers tallers que va donar origen a una llarga activitat com a investigador que el va dur a elaborar la tesis de la existència d'un codi universal, una memòria orgànica (la formulació), conformada per figures arcaiques, primàries i essencials.

Aleshores, compartint el pensament de Stern, el que volem aconseguir amb aquest treball és que els xiquets agafen fulls amb obres d'Olga de Dios i pintures i estiguen capacitats per a crear el que vulguen amb la clara referència de l'autora. Demostrant que tant a dia de hui, com en 1945, una caixa de pintures i uns fulls és tot un univers on s'hi pot plasmar tot el la ment pense i la imaginació arribe.

He arribat a la conclusió que açò és el que volia intentar fer, perquè després d'haver anat informant-me d'altres autors o altres treballs, com per exemple el treball que va fer per a la Universitat de Valladolid l'autora: Moral Anel, S. (2018). La ilustración en la literatura infantil: una aportación en primera persona. La seua visió em va donar un punt de vista alternatiu al seu que encaixava amb el meu plantejament inicial, i gràcies a aportacions d'aquest estil i el descart d'unes idees i l'aprofitament d'unes altres, he donat forma a aquest treball.

3.1 Context

Aquest projecte s'elaboraria al CEIP Mare de Déu dels Desemparats, Genovés. Un municipi de la Comunitat Valenciana situat a la comarca de la Costera. Limita amb els municipis de Barxeta, Xàtiva i Llocnou d'en Fenollet i amb Benigànim. Té una població de casi 3.000 persones. La principal activitat econòmica és l'agricultura. Els cultius estan ocupats per terrenys de regadiu amb un predomini dels tarongers.

El projecte aniria dirigit al primer curs de Primària, curs que he escollit perquè m'agradaria que aquest treball servisca de nexa per part de l'educació artística que s'explica a l'educació Infantil amb el pas que es dona a l'educació Primària. Dins d'aquest nivell hi ha dos grups, cada classe esta formada per uns 16 alumnes, la majoria del poble, però també hi ha casos de gent de diferent procedència i nivell socioeconòmic.

En relació al nivell socioeconòmic de les famílies, la majoria dels pares i mares dels alumnes treballen o bé a l'obra o bé al sector de l'agricultura. Cada vegada més s'aprecia un increment en treballs qualificats encara que a dia de hui tampoc és molt elevat.

El nivell acadèmic és correcte. I els xiquets que els costa un poc més seguir el ritme de la classe tenen un reforç adequat que fa no deixar-los enrere. Cal recalcar que aquestes dificultats venen majoritàriament per falta de seguiment o implicació a casa.

4.- Metodologia

Aquest treball consisteix principalment en donar a conèixer a l'alumnat de l'aula a l'autora Olga de Dios, tractant les seues obres a l'aula. Veurem i llegirem els llibres: “*Leotolda*”; “*Rana de Tres Ojos*”; “*En familia*”; i “*Pájaro Amarillo*”.

Una vegada hauríem vist i estaguerem familiaritzats amb els personatges dins de l'aula, es repartirien uns quaderns amb els protagonistes dels llibres per a que els xiquets els coloregen seguint pautes extretes del *Reial Decret 126/2014, de 28 de febrer, pel que s'estableix el currículum bàsic de l'Educació Primària*. Dins del RD, ens fixarem en el *Bloc 2: Expressió artística*, on complirem amb els “Estàndards d'aprenentatge avaluable”.

Una vegada els alumnes conegueren un poc més de l'autora realitzaríem una excursió a la biblioteca del municipi, on l'encarregat ens mostraria diversos llibres semblants als treballats a l'aula i allí es donarien a conèixer diversos autors i autores més.

A més, realitzarem un Quadern de Classe on tractarem a l'autora aplicant els objectius curriculars que he mencionat anteriorment (*es pot veure aquest Quadern a l'Annex 3*).

El resultat final d'aquest projecte seria la creació d'un llibre entre tot l'alumnat de classe. On entre tots inventaríem el personatge i crearem una iconografia al igual que crea Olga amb els seus protagonistes (*es pot veure aquest llibre a l'Annex 4*).

4.1 Temporalització del projecte

Pel que fa a la temporalització del treball dins de l'aula, les primeres setmanes tractaríem els llibres de l'autora: Olga de Dios. Una vegada conegut el seu món creatiu, repartiríem els quaderns on treballaríem amb la part més curricular. Quan ja estaguerem familiaritzats amb les obres i els personatges acudirem a la biblioteca municipal, on veuríem altres autors i autores que servixquen d'inspiració per a finalment crear a l'aula un llibre entre tots. Tot aquest procés és treballa mitjançant valors que els preparen per a la seua vida fora de l'aula com: Respecte, confiança, multiculturalitat...

GENER						FEBRER						MARÇ					

Taula 1: Sessions trimestrals del projecte

Aquesta *taula 1* és un clar exemple de les sessions que es duran a terme durant el segon trimestre, una sessió setmanal d'Educació Artística que invertirem en el projecte. Comptant aquestes hi ha un total d'unes 11 sessions aproximadament, en les qual ens dividirem per tractar tant els llibres, com el quadern d'aula, com la creació del llibre final.

4.2 Mostra

Per a la realització d'aquest treball que es faria al CEIP Mare de Déu dels Desemparats de la localitat de Genovés, m'he dirigit al primer curs de Primària, curs que he escollit perquè m'agradaria que aquest treball servís de nexa per part de l'educació artística que s'explica a l'educació Infantil amb el pas que es dona a l'educació Primària. Dins d'aquest nivell hi ha dos grups, cada classe esta formada per uns 16 alumnes. On tots tindran una participació activa en tot el treball.

4.3 Instruments d'avaluació

Els instruments d'avaluació que utilitzaria estarien centrats més al RD. Dins del mateix, ens fixarem en el *Bloc 2: Expressió artística*, on complirem amb els "Estàndards d'aprenentatge avaluables" que he mencionat anteriorment.

A més, per tal d'avaluar els continguts aconseguits que observarem a l'aula utilitzaré una taula que em pot servir de guia per treure la consecució dels continguts mitjançant la tècnica de l'observació (*Taula 2*).

Nom de l'alumne/a:				
ÍTEMS D'AVALUACIÓ	SI	DE VEGADES	NO	OBSERVACIONS
Utilitza el diàleg com a mitjà de comunicació per a transmetre les seues idees.				
Escolta amb atenció i respecta les opinions dels companys.				
Respecta el material.				
Mostra interès en els continguts de l'activitat.				
Assoleix els continguts curriculars.				
Coneix i respecta les normes bàsiques de convivència.				

Taula 2: Ítems creats per a avaluar la consecució dels objectius plantejats en l'activitat.

4.4 Procediment

La programació del treball es portaria a terme durant un trimestre d'aquesta assignatura ja que sols contem amb una sessió setmanal. Per lo tant, durant el segon trimestre es portaria a terme l'activitat programada, dedicariem les sessions tant a la lectura, com a la realització del quadern i per finalitzar, la creació del llibre. On a més es faria servir una sessió una de les setmanes per a anar a la biblioteca municipal per a que ens expliquen altres autors/es. Les sessions tenen una duració al voltant dels 40 i 60 minuts. La primera serviria de guia i explicació del que se va a tractar en la resta, de forma que adquiriran l'hàbit de que quan aplegarà l'hora setmanal del treball tots estigueren a punt per aprofitar el màxim temps possible.

La primera sessió del treball consisteix en donar a conèixer a l'autora e il·lustradora Olga de Dios, explicant la importància de la seua professió i la rellevància de les seues obres, a més de llegir a l'aula quatre de les seues obres que he mencionat anteriorment com són: *“Leotolda”*; *“Rana de Tres Ojos”*; *“En família”*; i *“Pájaro Amarillo”*.

En la següent sessió es repartirà un quadern d'aula amb diversos dels seus dibuixos on treballar continguts curriculars de l'Educació Primària. Aquest quadern consta de sis indicacions de com treballar el currículum des d'una perspectiva més innovadora, cooperativa i que no deixa de transmetre el valor de les seues obres. Hi haurà sessions fins finalitzar el quadern d'aula.

La tercera sessió consta d'una escapada a la biblioteca municipal, on l'alumnat rebrà altres perspectives en relació a la il·lustració infantil, coneixerà altres referents, com els mencionats en aquest treball. A més de la il·lusió de ser una altra persona la que conta les obres.

Una vegada concluit el quadern i la visita a la biblioteca, el projecte final serà la creació d'un llibre lliure, expressiu i en intenció de respectar a l'autora però aconseguint que la nostra obra siga una referència artística dins de la nostra aula. A *l'annex 4*, podem veure el resultat del llibre que serviria d'exemple per al que faríem a l'aula.

4.5 Materials

Per a l'elaboració tant del quadern com del llibre es van a utilitzar els següents materials, que són, entre altres:

- Retoladors
- Ceres de colors
- Pintura de mans
- Regla

5.- Resultats

5.1 Desenvolupament de les sessions

A la primera sessió de l'aula, com bé he dit anteriorment, es tractarien diverses obres d'Olga de Dios, es llegirien amb l'alumnat i s'explicarien els personatges, la història i els valors que transmet. Les obres seran les següents: *Pájaro Amarillo*: tracta de la cultura lliure i de compartir el coneixement per tot arreu del món. *Rana de Tres Ojos*: parla més de la consciència mediambiental i del consum responsable. *En familia*: parla d'una família on tu tries els rols de cada personatge del llibre. I per finalitzar, *Leotolda*: llibre en el que no es dibuixa al protagonista. Olga crea aquest llibre per a contagiar la màgia de crear que ella viu diàriament i experimenta al taller. Per això aquest llibre careix d'un protagonista i és al final del mateix llibre, on dóna l'opció als lectors de dibuixar-lo i crear-lo com els vinga en gana, partint d'unes idees que els va donant al llarg del llibre.

Per a tindre una idea del que podria ser una sessió, a continuació vos deixo un exemple del que seria una "Sessió Base" com podeu veure en la (taula 3).

SESSIÓ BASE	
Introducció (10 min)	Presentació de l'autora i explicació d'algun dels seus llibres.
Cos de la sessió (30-40 min)	<u>Lectura del llibre que toca:</u> Se'ls proporciona al alumnat el recurs del llibre en format digital i es procedeix a llegir-lo amb tota la classe.
	<u>Inici de Manualitat:</u> Se'ls facilita el material necessari per a realitzar la manualitat seguint els passos del quadern i després d'haver après els conceptes bàsics.
Tancament (5 min)	<u>Repàs de l'activitat:</u> S'anota el que s'ha realitzat fins el moment i es deixa a punt per a anotar en els següents dies.

Taula 3: Esquema d'una sessió base per al desenvolupament del projecte.

Seguidament, en la següent sessió s'ix a la biblioteca municipal on se dona a conèixer llibres semblants a aquests d'autores referents com les que mencione en aquest treball al *apartat 7*. Allí l'encarregat ens donarà la seua versió i llegiríem i disfrutariem de diverses il·lustracions i històries.

A l'aula, durant la tercera i les següents sessions, es realitza el quadern de classe (*es pot veure aquest Quadern a l'Annex 3*) on es segueixen pautes del currículum que hem mencionat anteriorment.

I per finalitzar, tot l'alumnat de la meua aula participaria en la creació d'un llibre basat en el llibre de "Leotolda", la idea seria fer una retroalimentació a través de la qual entre tota la classe creem uns personatges i durant el transcurs del llibre busquen al protagonista del mateix. D'aquesta manera al finalitzar-lo li'l enviariem a Olga de Dios, de forma que es produiria eixe cicle tancat on acabaria fent-nos ella un dibuix de com pensa que es el protagonista. Per si acàs no poguérem contactar amb ella una vegada finalitzat el llibre, com a alternativa contactariem amb una persona que també ha

actuat de referent per a l'aula amb la temàtica de la il·lustració infantil com és l'encarregat de la biblioteca municipal.

Cal destacar que tant el Llibre que s'hi pot veure a l'*Annex 4*, com totes les peces del Quadern que s'hi poden veure a l'*Annex 3*, han sigut realitzades per mi. Al igual que el muntatge de les mateixes.

5.2 Resultat de l'activitat: quadern de classe

Aquest quadern de classe es pot veure per complet a l'*Annex 2*. Voldria que l'alumnat realitzés aquest bloc perquè és una forma d'adaptar els continguts del currículum a la il·lustració infantil aconseguint donar el coneixement que pot aportar la literatura i il·lustració infantil dins de l'aula de primària quan ho tractes de una forma diferent que és vàlida tant a nivell artístic com a nivell literari, com bé deia en la hipòtesis.

De forma que es aconseguirien els objectius mencionats anteriorment, havent una gran implicació per part de l'alumnat amb en la creació d'un quadern col·laboratiu en el qual es tracten objectius curriculars de l'educació primària.

Dins del quadern podem veure uns objectius que vaig a mencionar a continuació:

- 1.- Utilitza el punt, la línia i el pla al representar l'entorn pròxim i imaginari.
- 2.- Classifica i ordena els colors primaris (magenta, cian i groc) i secundaris (verd, violeta i vermell) en el cercle cromàtic i els utilitza amb sentit en les seues obres.
- 3.- Coneix la simbologia dels colors freds i càlids i aplica aquests coneixements per a transmetre diferents sensacions en les composicions plàstiques que realitza.
- 4.- Du a terme projectes en grup respectant les idees dels altres i col·laborant amb les tasques que li hagen sigut encomanades.
- 5.- Coneix, respecta i valora les manifestacions artístiques més importants del patrimoni cultural i artístic espanyol, especialment aquelles que han estat declarades patrimoni de la humanitat.
- 6.- Coneix, respecta i valora les manifestacions artístiques més importants del patrimoni cultural i artístic internacional, especialment aquelles que han estat declarades patrimoni artístic.

Dins d'aquest quadern les obres que el completen, (com les podem veure a l'*Annex 3*) estan totes il·lustrades i perteneixen a llibres escrits per Olga de Dios, excepte l'última obra que està il·lustrada per Olga de Dios però, perteneix a un llibre de l'autora: Lil Miss Hot Mess (*Figura 23 de l'Annex 2*).

5.3 Resultat de l'activitat: llibre

Aquest llibre s'hi pot veure complet a l'*Annex 4*. Aquest seria el projecte final.

Crec que amb ell hi hauria una gran implicació per part de l'alumnat amb en la creació d'un llibre col·laboratiu, complint l'objectiu principal del treball, que com vaig mencionar al principi era: crear un llibre artístic col·laboratiu basant-nos en la il·lustradora Olga de Dios.

Amb aquesta obra donaríem fi al projecte passant-li el llibre a Olga de Dios o si no fora possible, com he explicat abans, al encarregat de la biblioteca municipal, de forma que tancaríem el cicle de conforme començaríem tractant el tema.

El llibre tracta d'una aventura pel Sistema Solar, on tres personatges busquen a la seua amiga per tots els planetes sense èxit, ja que finalment, el lector del llibre és el que ha de dibuixar a la protagonista tant com se l'imagina, al igual que va fer Olga de Dios amb "*Leotolda*", de forma que tancaríem el cicle del treball al finalitzar-ho.

6.- Discussió i/o Conclusions

Després de diverses lectures, búsqueda de informació i interès personal, he anat encaminant el meu treball cap al que ara és una “realitat”. Encara que no he tingut la sort de dur-lo a terme dins de l’aula, aquest ha sigut per a mi un treball que crec que engloba molts continguts relacionats en l’àrea d’Educació Artística i he pogut relacionar-ho amb un àmbit que m’agrada a mi com és la il·lustració infantil.

Després de veure diversos punts de vista, els que m’han agradat són els que he anat anomenant al llarg del treball. Pel que respecta a la resta de lectures i punts de vista, tots i totes eren profitoses en algun àmbit, però no necessàriament amb el que jo volia plasmar. Per exemple, per ací vos deixo una que vos recomane perquè pense que podria servir-vos si vos ha agradat la idea: Erro, A. (2000). La ilustración en la literatura infantil. *RILCE: Revista de filología hispánica*, 16(3), 501-511. Un article que et conta el valor de les il·lustracions que han adquirit una importància cada vegada major en l’àmbit de la literatura infantil.

Per anar ja finalitzant, aquest treball ha tret diverses facetes de mi que jo mateix pensava que no tenia, m’ha despertat la creativitat durant el procés i puc dir que he anat disfrutant cada pas. Tot i que ha hagut moments durs i moltes hores dedicades, els resultats són semblants a la hipòtesi que jo m’havia plantejat al començament d’aquest projecte. Per la qual cosa em dono com a satisfet.

A més, aquest projecte pot servir per a dins de l’aula en una escola formal, com fora de l’aula, o bé en cursos creatius, campaments d’art o escoletes d’estiu. Pense que és un recurs que es pot adaptar a una gran diversitat d’àmbits que tinguen relació en el món artístic o de la literatura infantil.

Al cap i la fi tinc el recurs que vaig pensar i vaig programar temps enrere. Hem quedat amb la satisfacció personal de la realització i amb l’espina clavada de no haver-lo dut a terme. Però n’estic segur que al futur, quan treballi a l’aula com a docent podré fer que els xiquets aprenguen i gaudisquen amb aquest treball.

7.- Referències:

Autors i autores de referència en il·lustració infantil:

Marta Altés; Olga de Dios; Anna Llenas; Ana Peñas; Francesca Sanna; Miroslav Šašek; Núria Tamarit; entre altres.

Elizabeth Ivaldi: Montevideo, Uruguai. Mestre d'educació infantil i primària. Postgraus en Gestió de Centres, Supervisió Educativa i Tutoria Virtual. Egressada i assessora docent de l'Institut Uruguaià d'Educació per l'Art / Taller Barrades. Especialització en Educació Artística (OEI). Professora d'Educació Artística en Formació Docent. Autora i coautora de diverses publicacions relacionades amb educació inicial i educació artística.

Álvaro Marchesi Ullastres: Catedràtic de Psicologia Evolutiva i de l'Educació en la Universitat Complutense de Madrid. Director general de Renovació Pedagògica i secretari d'Estat d'Educació des de 1986 a 1996. En l'actualitat és el secretari general de l'Organització d'Estats Iberoamericans per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (OEI)

Entrevistes interessants a YouTube de l'autora e il·lustradora Olga de Dios:

<https://youtu.be/v-RHqI-Y078>

[!\[\]\(ec9132f1d27c8919987d92907322654d_img.jpg\) Olga de Dios, ilustradora infantil: "Debe preocuparnos la infancia que no encuentra referentes"](#)

<https://youtu.be/sP7eAl2n8Pc>

[Cuéntalo 2021 #familia Conversación entre Santiago Alba Rico y Olga de Dios](#)

7.-1.- Bibliografia

Bodi Peña, Reyes. (2019). La igualtat de gènere a través del taulell. Una experiència al museu i a l'aula: [TFG 2019 Bodi Peña Reyes.pdf](#)

Cook, M. L. (2013). Creativity and Creative Teaching Defined. *Creative Teaching for All: In the Box, Out of the Box, and Off the Walls*, 13.

Erro, A. (2000). La ilustración en la literatura infantil. *RILCE: Revista de filología hispánica*, 16(3), 501-511.

Familiar Martín Lorente, Pablo. (2020). L'educació artística com a pont entre l'escola i l'entorn local: [TFG 2020 FamiliarMartínLorente Pablo.pdf](#)

Hernández, Laura; Ivaldi, Elizabeth; Sarlé, Patricia. (2021). *Arte, educación y primera infancia: sentidos y experiencias*. Madrid: Organización de Estados Iberoamericanos para la educación, la Ciencia y la Cultura (OEI).

Moral Anel, S. (2018). La ilustración en la literatura infantil: una aportación en primera persona. <http://uvadoc.uva.es/handle/10324/32359>

7.-2 Webgrafia

Olga de dios: <https://olgadedios.es>

Plantilles per a colorejar il·lustracions d'Olga de Dios: <https://olgadedios.es/obra/a-colorear/>

Fotografia d'Olga de Dios amb una il·lustració seua que podem trobar al punt 1 del treball: <https://olgadedios.es/obra/obra-grafica-leotolda/>

Blog "Ayuda para maestros" on es poden descarregar 4 llibres d'Olga de Dios*: <https://www.ayudaparamaestros.com/2020/03/la-gran-olga-de-dios-comparte-3-de-sus.html>

* Olga de Dios durant la crisi sanitària del coronavirus va compartir en descàrrega LLIURE diversos dels seus llibres i molts dibuixos per a colorejar. Tot un regal, un tresor que no es pot desperdiciar.

Autoretrat d'Olga de Dios: <https://sietedeungolpe.es/daran-que-hablar-olga-de-dios-ilustradora/>

Texts sobre art contemporani, arquitectura i disseny de Javier Díaz-Guardiola publicats semanalment en ABC Cultural i altres publicacions del sector.

Il·lustració d'Olga i uns dels protagonistes de les seues obres: <https://laneif.wordpress.com/2015/06/29/ilustratour-2015-invitados-olga-de-dios/>

Annexos

Annex I. Olga de Dios.

Figura 1. Autoretrat d'Olga de Dios.

Olga de Dios, és una autora i il·lustradora madrilenya de literatura infantil que, des de 2006, treballa com professional en l'entorn de disseny gràfic i la il·lustració.

Aquesta imatge és un «selfie» il·lustrat d'Olga de Dios per a la web Siete de un Golpe i la seua secció: «Darán que Hablar»

Figura 2. Il·lustració d'Olga i uns dels protagonistes de les seues obres.

Imatge extreta de la web citada a la webgrafia: La NEIF.

Annex II. Llibres d'Olga de Dios.

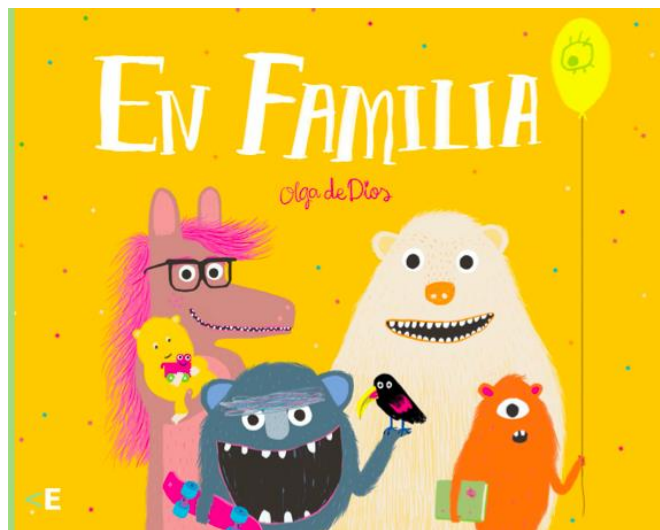

Figura 3. Portada del llibre “En familia”

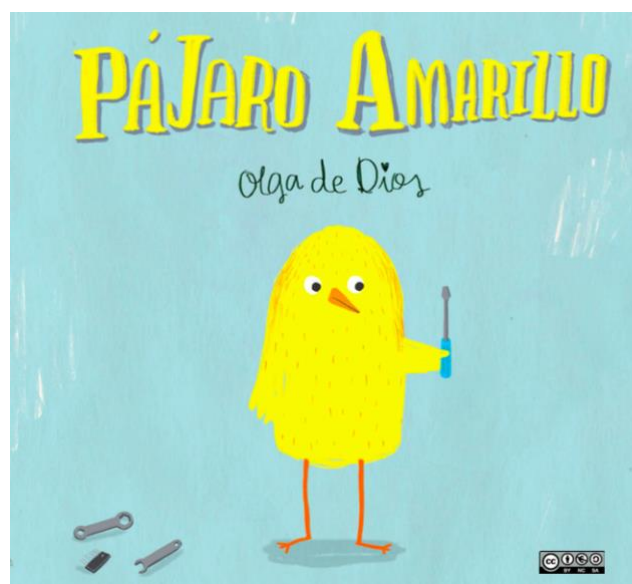

Figura 4. Portada del llibre “Pájaro Amarillo”

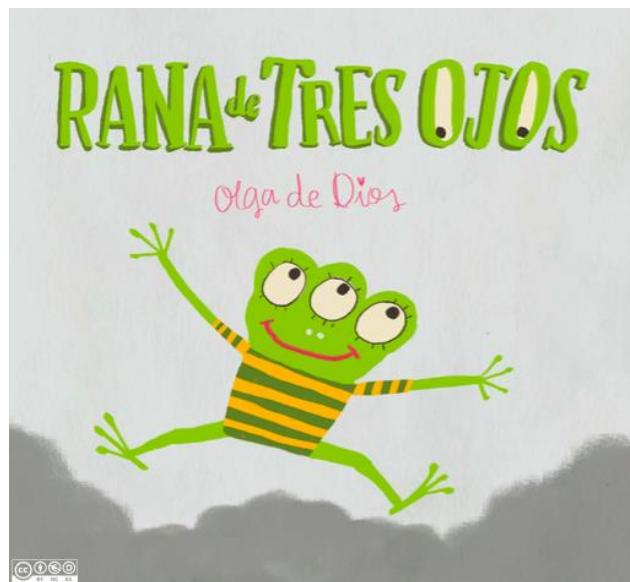

Figura 5. Portada del llibre “Rana de Tres Ojos”

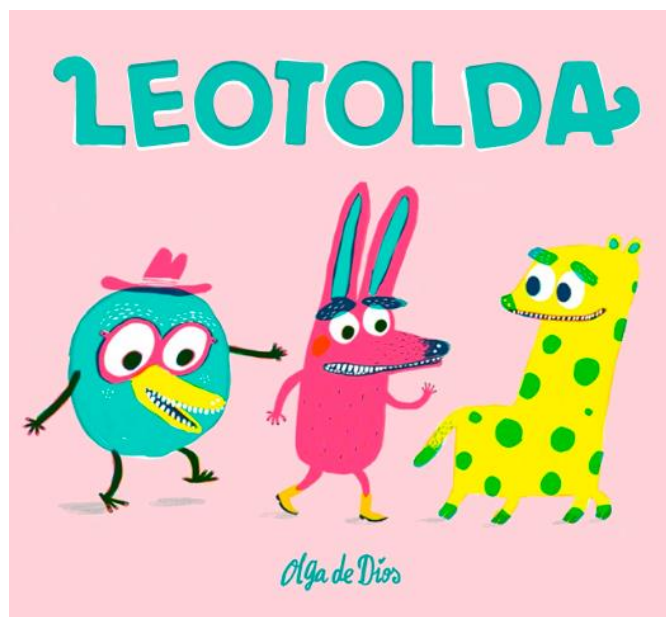

Figura 6. Portada del llibre “Leotolda”

Annex III. Quadern de classe.

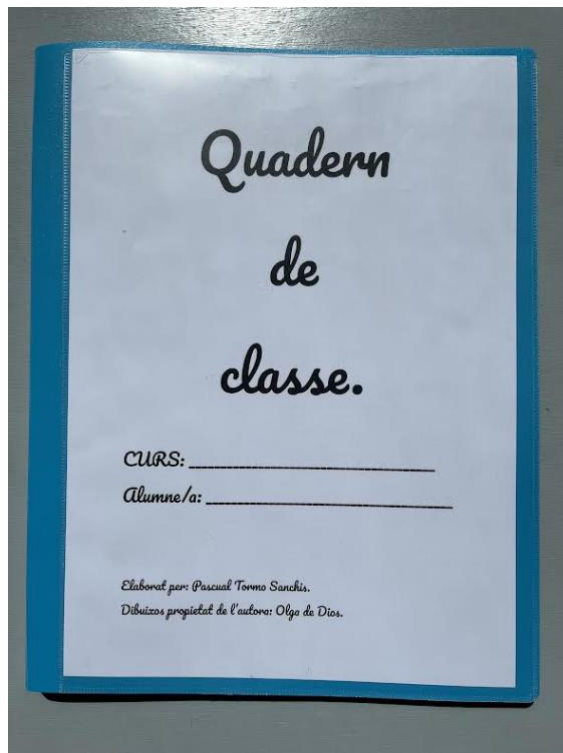

Figura 7. Portada del quadern

Figura 8. Llistat de materials

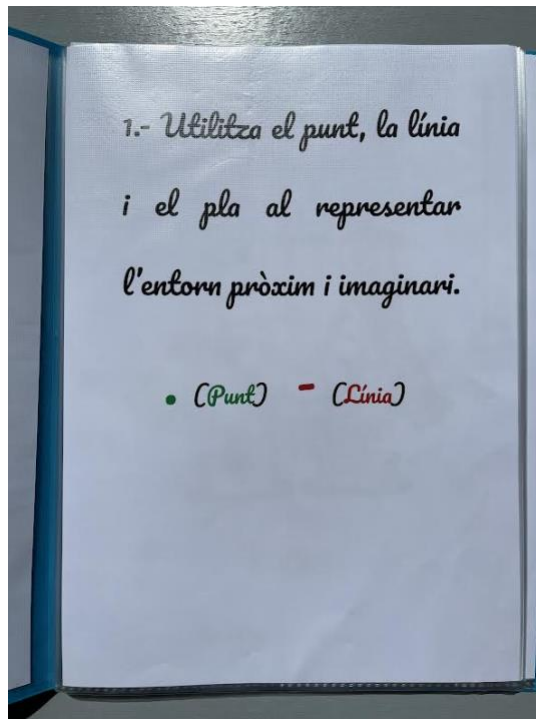

Figura 9. Primera competència

Figura 10. Primer resultat

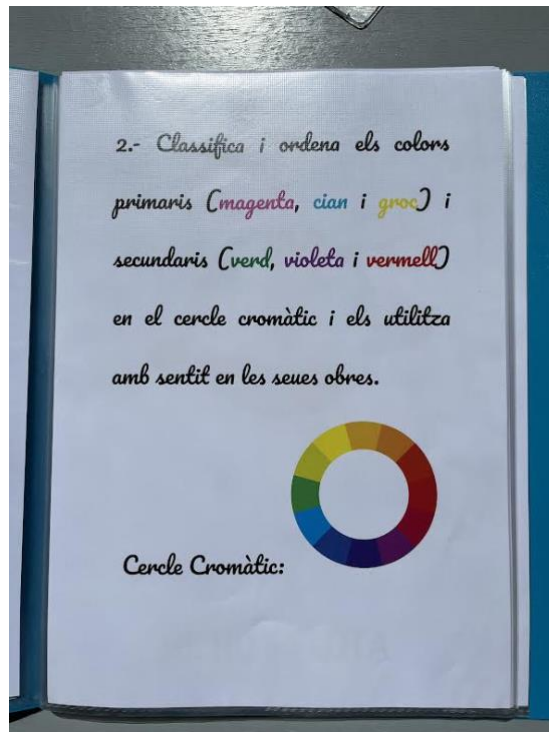

Figura 11. Segona competència

Figura 12. Segon resultat

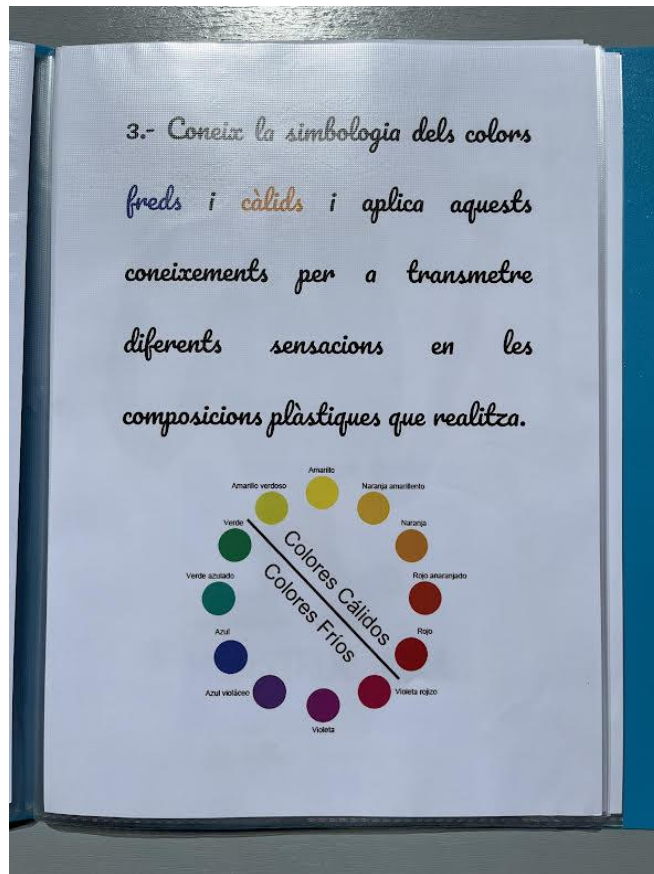

Figura 13. Tercera competència

Figura 14. Resultat colors freds

Figura 15. Resultat colors càlids

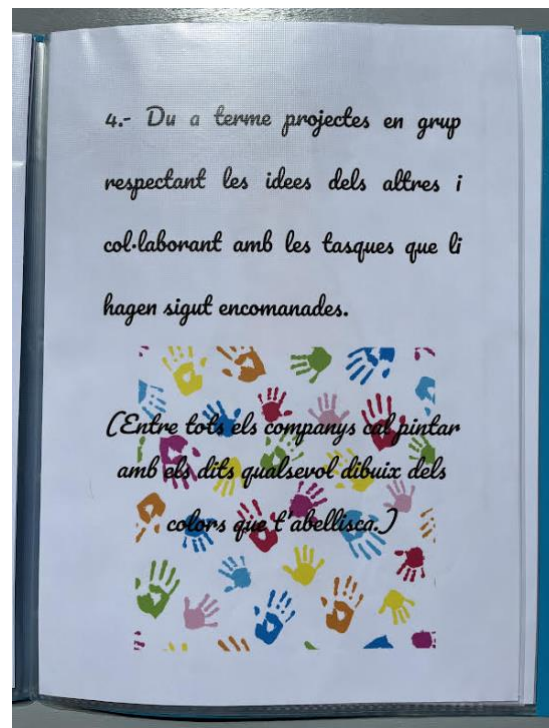

Figura 16. Quarta competència

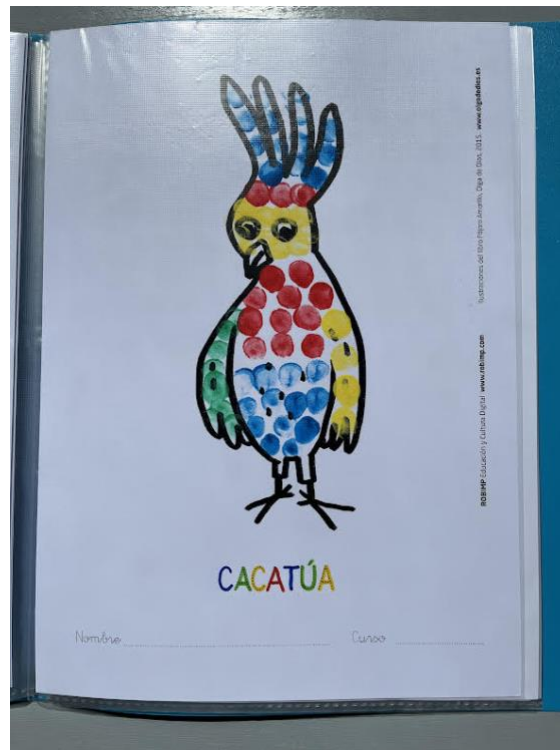

Figura 17. Resultat pintat a mà

5.- Coneix, respecta i valora les manifestacions artístiques més importants del patrimoni cultural i artístic espanyol, especialment aquelles que han estat declarades patrimoni de la humanitat.

Figura 18. Quinta competència

Figura 19. Patrimoni artístic espanyol. Antoni Gaudí

Figura 20. Resultat patrimoni artístic espanyol

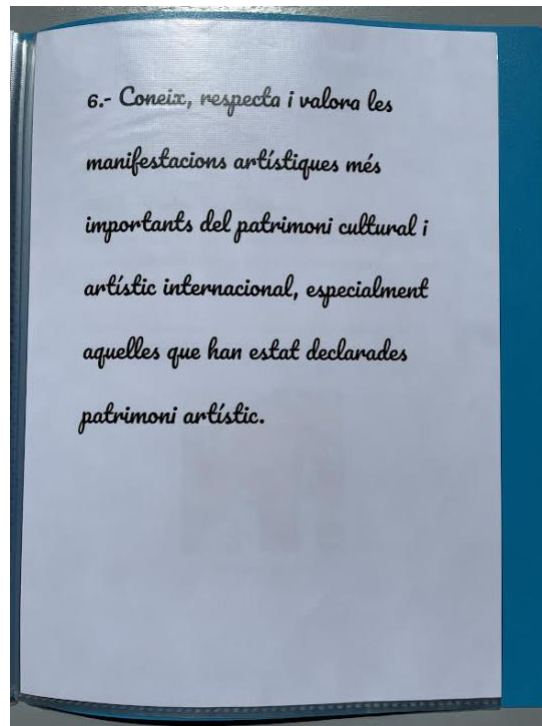

Figura 21. Sexta competència

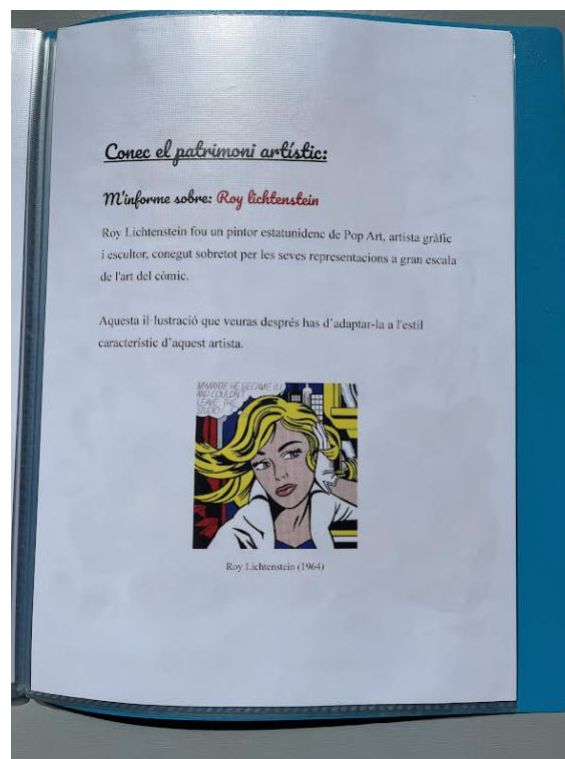

Figura 22. Patrimoni artístic internacional. Roy Lichtenstein

Figura 23. Resultat patrimoni artístic internacional

Annex IV. Llibre col·laboratiu.

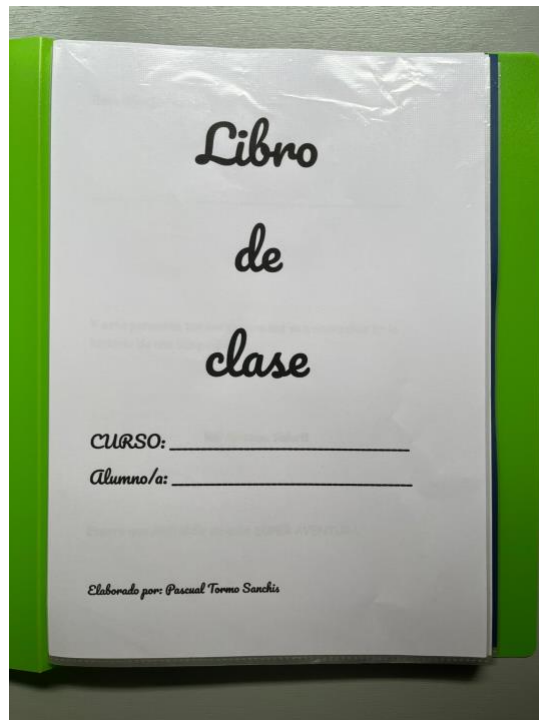

Figura 24. Portada

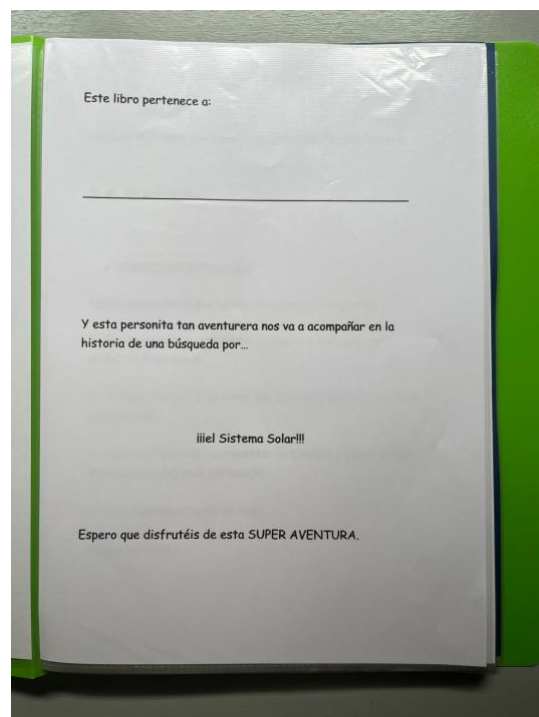

Figura 25. Identificació de l'alumne/a creador/a

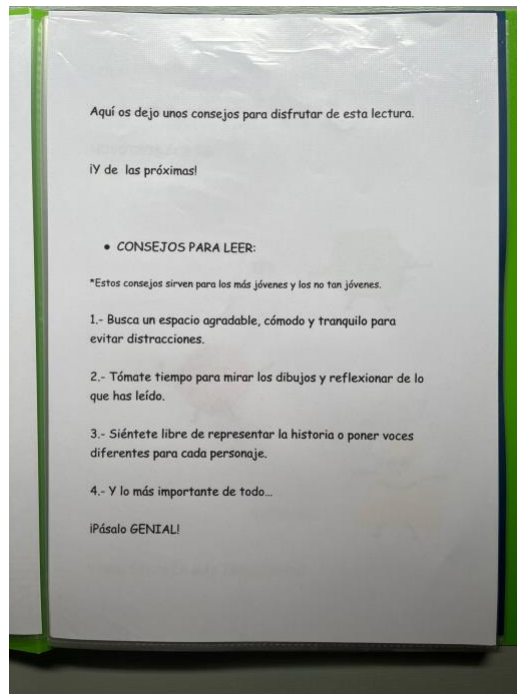

Figura 26. Consells per a llegir

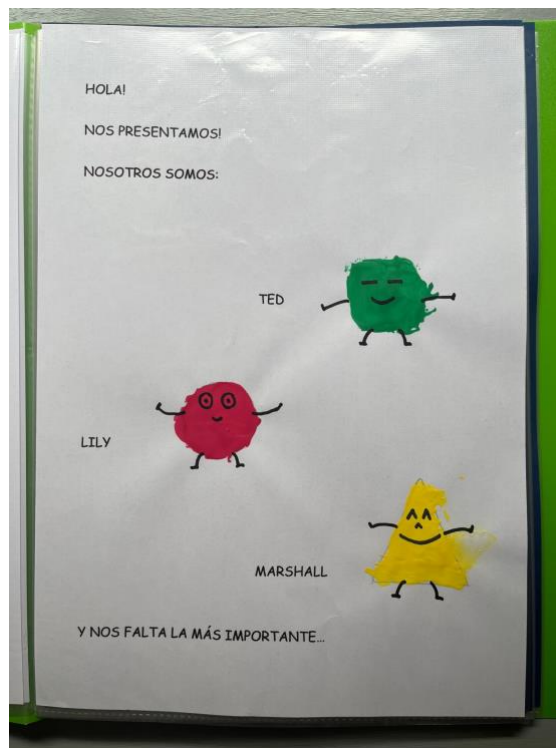

Figura 27. Presentació dels personatges

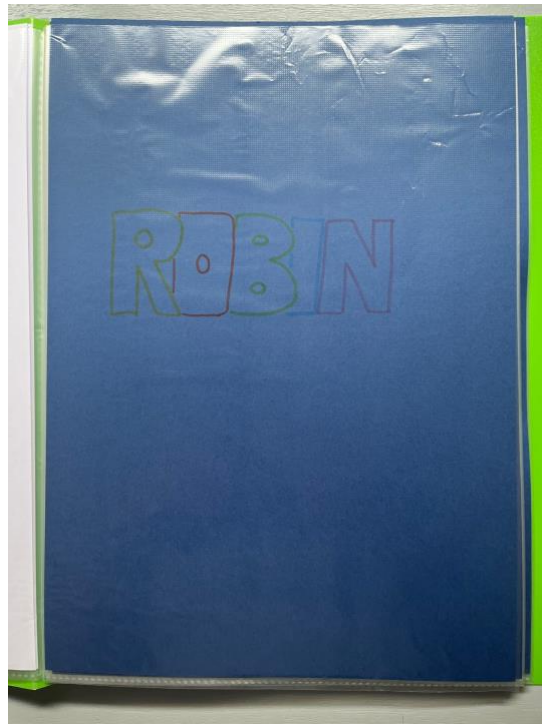

Figura 28. Títol del llibre

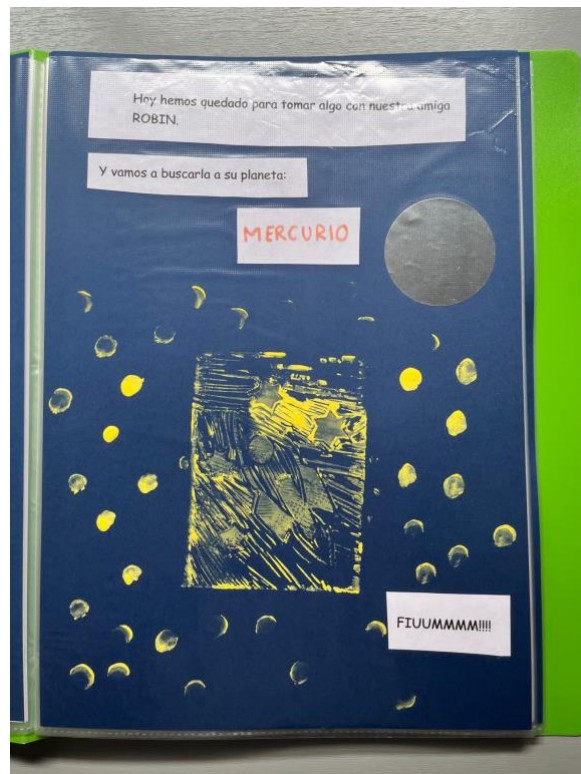

Figura 29. Primera pàgina

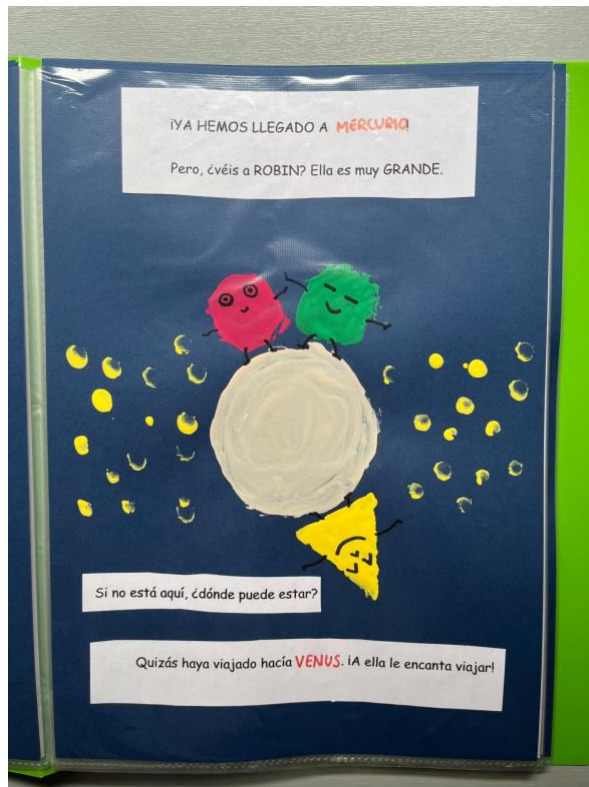

Figura 30. Segona pàgina

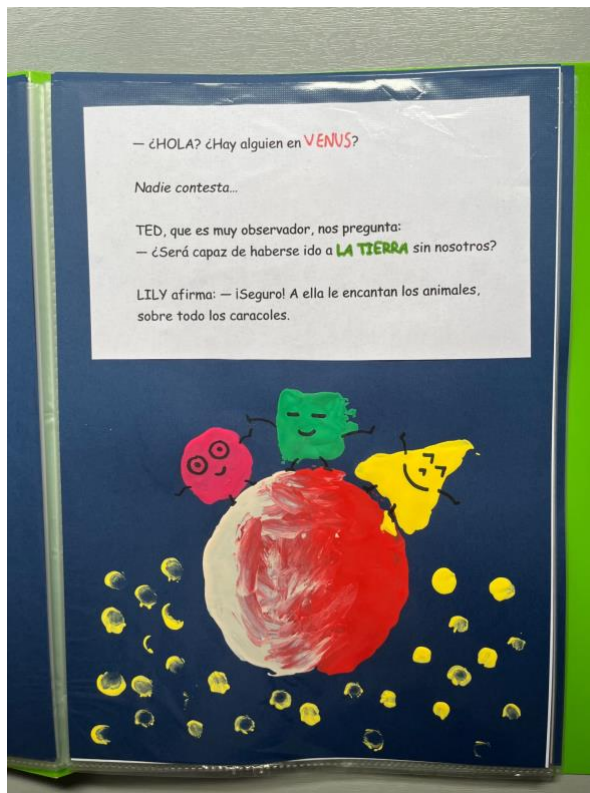

Figura 31. Tercera pàgina

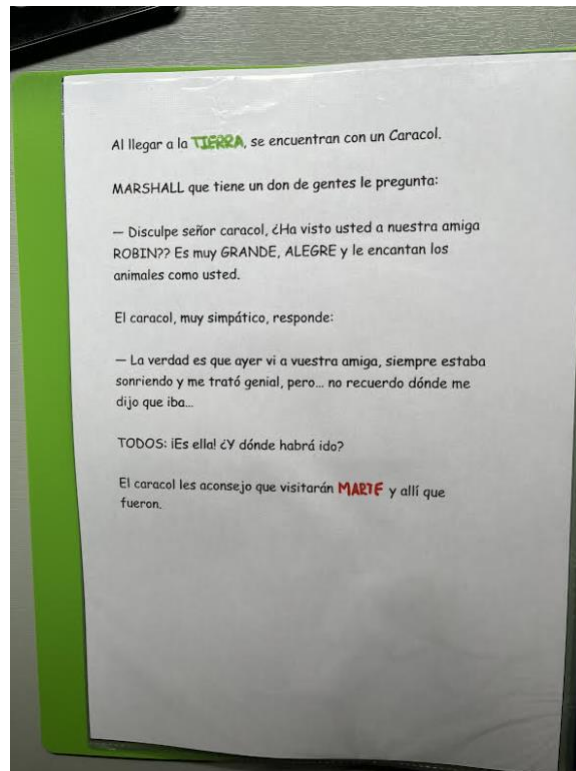

Figura 32. Cuarta pàgina

Figura 33. Quinta pàgina

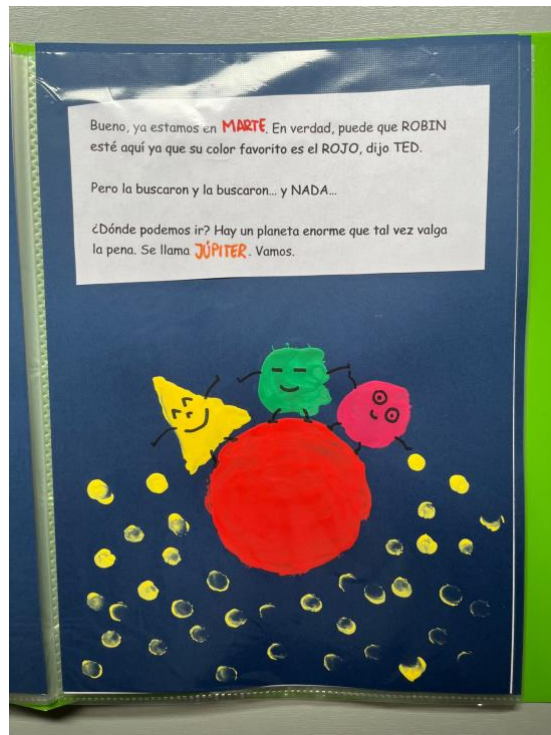

Figura 34. Sisena pàgina

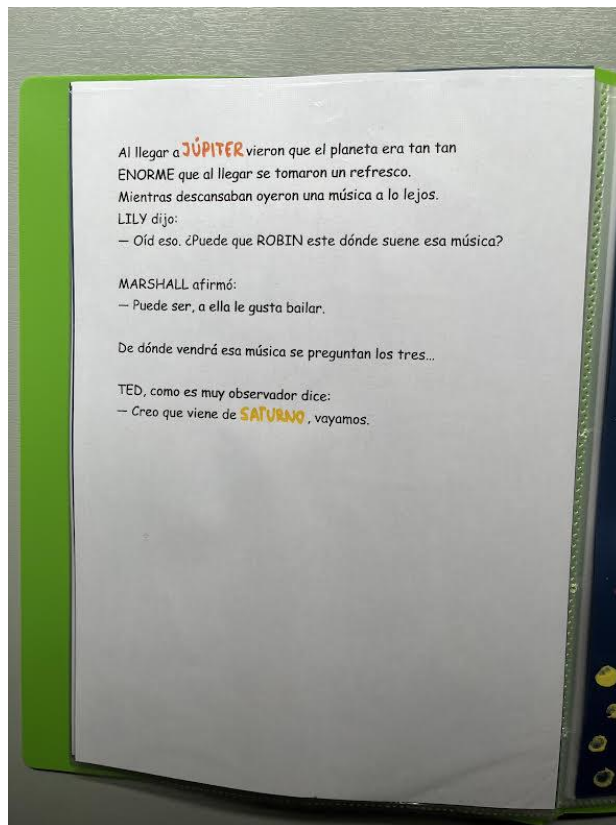

Figura 35. Setena pàgina

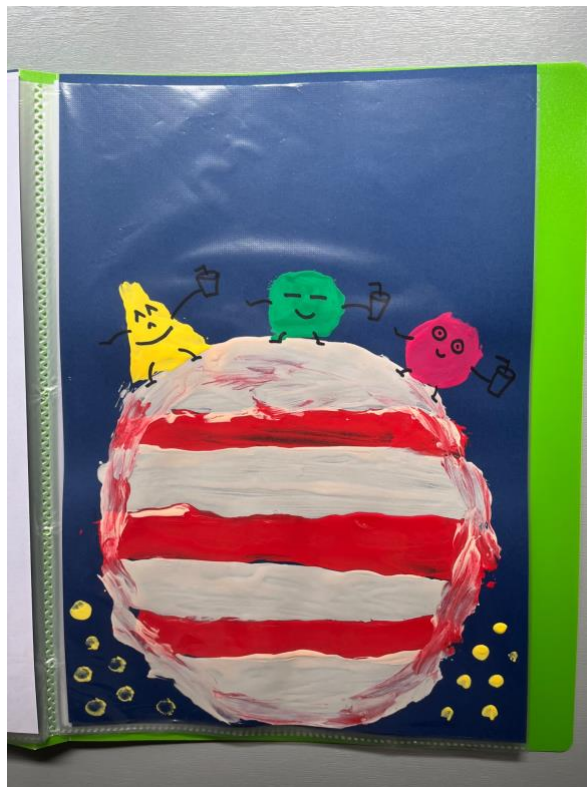

Figura 36. Vuitena pàgina

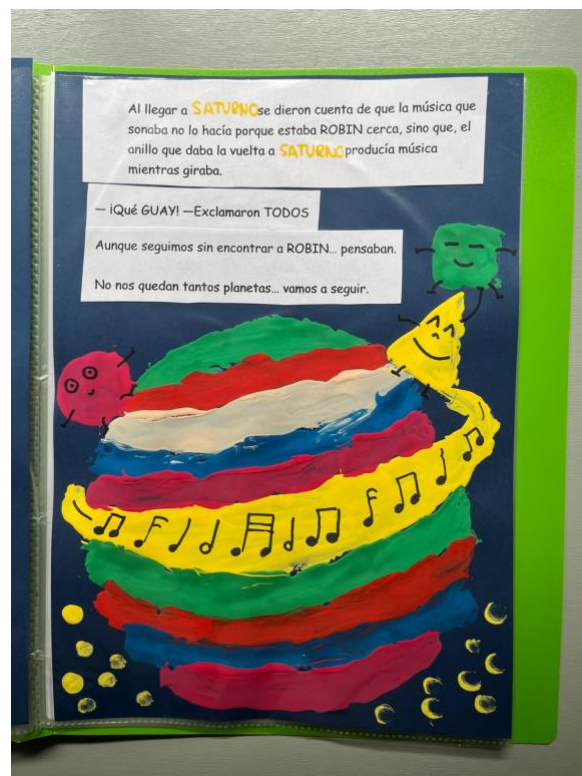

Figura 37. Novena pàgina

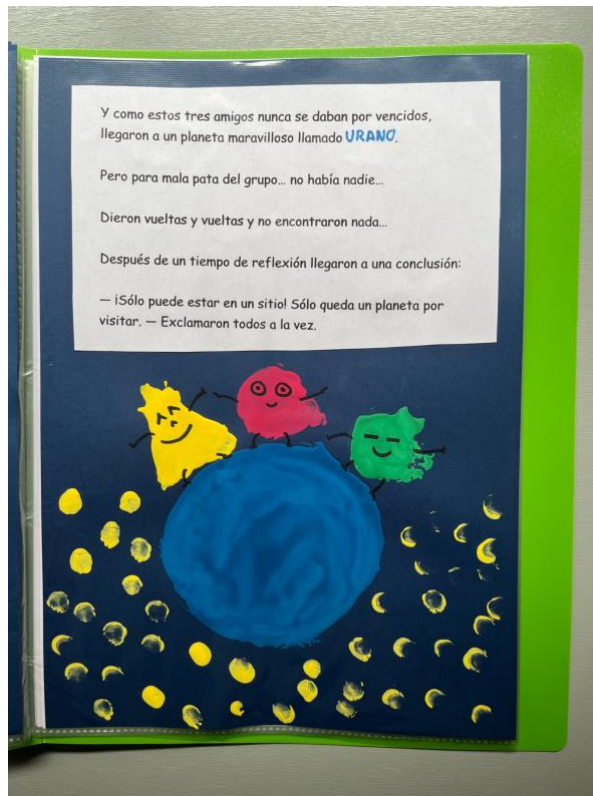

Figura 38. Dècima pàgina

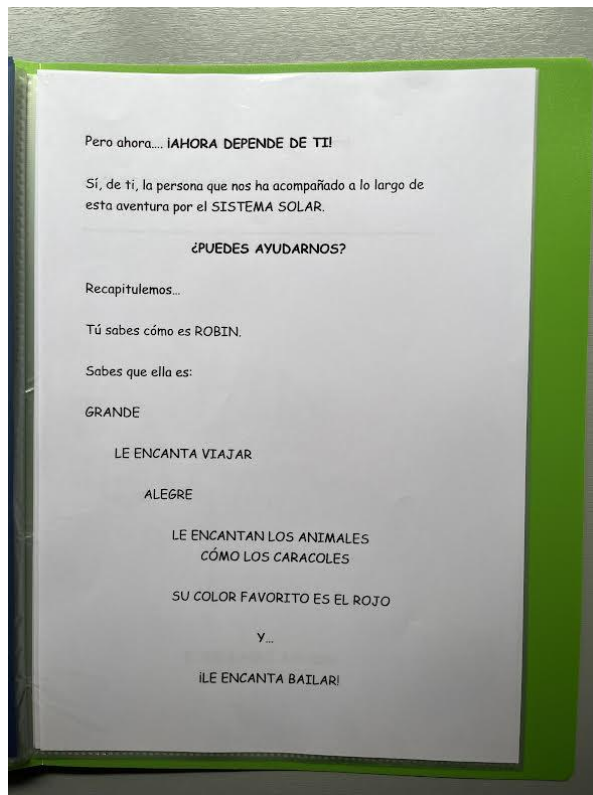

Figura 39. Pàgina de recopilació de pistes.

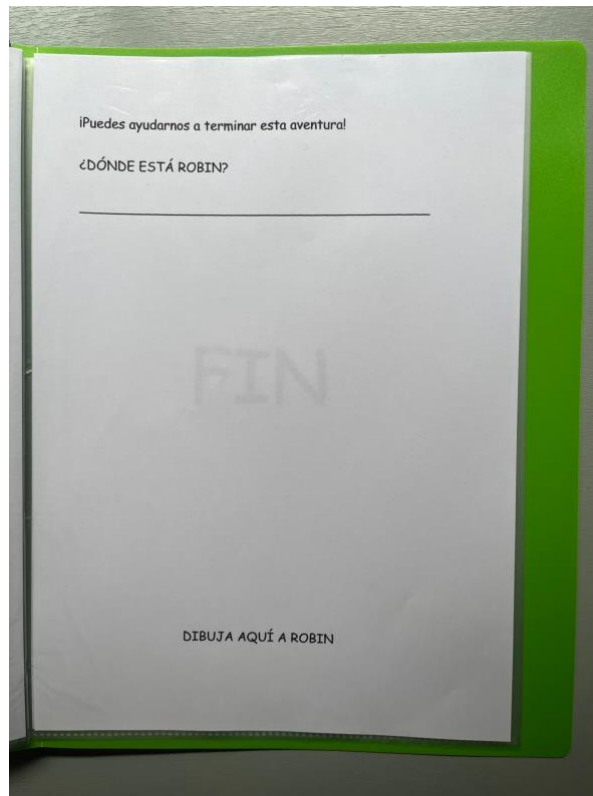

Figura 40. Dibuixa ací al personatge com tu l'imagines

Figura 41. Fi del projecte